Любчик О. К.
аспірант кафедри фінансів
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

Податковий механізм мобілізації доходів як інструмент державного регулювання економіки України

Реалізація завдань з реформування економіки, дієвий вплив на суб'єктів господарювання спирається на низку економічних механізмів. Сучасна податкова система використовує податковий механізм, під яким ми розуміємо сукупність організаційно створених підсистем-механізмів, які містять методи, важелі, інструменти, законодавчо-організаційно-інформаційне забезпечення, перш за все, як механізм наповнення дохідної частини бюджету. Про це свідчить динаміка питомої ваги податків у бюджеті: якщо у 2009 р. питома вага податків у зведеному бюджеті складала 76,2%, то у 2017 р. – 81,4%. Темпи росту податкових надходжень більші за темпи росту ВВП: у 2017 р. темпи росту податкових надходжень – 27,3%, темпи росту номінального ВВП – 25%.

Слід зазначити, що прибутковість вітчизняних підприємств з останнє десятиріччя збільшилась несуттєво, рівень тіньової економіки – не зменшився, рівень життя населення суттєво знизився. Тобто податкова реформа, яка мала на меті стимулювання економічних процесів, позитивного результату не досягла, а ті малі зрушення, що відбулись (мається на меті зменшення кількості податків), не суттєво вплинули на економічний розвиток країни [1]. Як свідчать наукові та практично-орієнтовані дослідження, сучасні ринкові умови такі, що прорив в економічному розвитку можливий тільки на засадах інноваційного розвитку, який передбачає не стільки власно залучення інвестицій, а перед усім інноваційне впровадження.

У цьому контексті вагомий вплив на таке впровадження здійснює держава, завдяки застосуванню економічних інструментів й, перш за все, податкових механізмів. Аналіз статистичних даних доводить, що введення нових податків (у тому числі екологічних) не супроводжувалось дієвими змінами у механізмі оподатковування: запровадження з 1 січня 2011 року екологічного податку передбачало, що ставки податку диференційовані по видах забруднюючих речовин, по класах їхньої небезпечності, рівнях впливу на атмосферне повітря і водні об'єкти, залежності від радіоактивності й зон розміщення відходів та екологічної чистоти палива. Але дієвість таких податків значно менша, ніж у європейських країнах.

Так, екологічний податок у країнах ЄС становить близько 2,4% ВВП, в Україні у 2017 р. він становив 0,057 % ВВП, тобто менше 1 відсотка. Актуальним залишається питання підвищення енергонезалежності держави та зростаючи тарифи на енергоносії. Разом з тим, регулюючий вплив держави на діяльність СПД не супроводжується податковим стимулюванням у напрямку енергозбереження та енергоефективності: «зелений енерготариф» є невигідним для генеруючих компаній, тому впровадження новітніх технологій усіляко

гальмується. Слід зауважити, що як надання податкових пільг, так і їх скасування не завжди є обґрунтованими. Це твердження, наприклад, стосується надання пільг з податку на прибуток підприємствам суднобудування, літакобудування, легкої промисловості, підприємств машинобудування для агропромислового комплексу, які, за даними Держкомстату, мають збитковість на рівні, що перевищує 40% [2]. Слід також зазначити й певний формалізм у застосуванні методів податкового механізму (ми маємо на увазі заміну зборів за забруднення довкілля на екологічний податок, який включає дані види зборів).

Спираючись на твердження, що «державне податкове регулювання – це заходи цілеспрямованого економічного законодавчого впливу держави на виробничо-економічні, соціальні процеси через систему регульованого оподаткування: зміна видів податків, податкових ставок; надання податкових пільг; регулювання загального рівня оподаткування, відрахувань у бюджет»[3], можемо казати, що саме податковий механізм є тим інструментом, який дозволяє найбільш ефективно регулювати економічні процеси у державі.

Щорічні зміни до Податкового Кодексу України (ПКУ) [4] мають у більшому ступеню нестратегічний характер: не приділено уваги екоподатковій реформі, яка розгорнулася у країнах Європи; пропоновані заходи не мають стимулюючого характеру; зміни здебільшого торкаються порядку адміністрування платежів. Для активізації процесу впровадження інноваційних технологій та винаходів у господарську практику вважаємо за необхідне введення (з відповідними змінами у ПКУ) податку з продажів для галузей с високою часткою доданої вартості у вартості продукції (послуг) та суттєвого зниження для них ставки ПДВ. Тобто СПД може вибирати альтернативу 20% ставці ПДВ у вигляді податку з продажів - 1% та ПДВ 10%.

Задля досягнення певного ефекту від регулівних дій необхідним є застосування системного та комплексного підходу, а саме впровадження змін у податковий механізм з урахуванням дій реформ у інших сферах (зокрема, у сфері пенсійного забезпечення).

Список використаних джерел:

1. Богатирьова Є. М. Стратегічні орієнтири проведення податкової реформи в Україні в умовах Європейської інтеграції : диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 / Є. М. Богатирьова,
   [Електроний ресурс]. – Режим доступу : oneu.edu.ua/.../svr/bogatirova/aref_bogatirova.pdf
2. Офіційна сторінка Державної служби статистики [Електроний ресурс]. – Режим доступу : ukrstat.gov.ua
3. Дубовик О. Ю. Пільги як інструмент державного податкового регулювання [Електроний ресурс]. – Режим доступу :dspace.oneu.edu.ua/.../%D0%9F%D1%9...%BD%D1%8F.pdf
4. Податковий кодекс України зі змінами та доповненнями, внесеними законами України [Електроний ресурс]. – Режим доступу: sfs.gov.ua/nk